

УДК 007 : 304 : 070

СПЕЦИФІКА Й ТЕНДЕНЦІЇ ВИСВІТЛЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ КОНФЛІКТІВ У МЕДІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ОПАНАСЕНКО Юлія,

аспірантка,

Сумський державний університет, вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна, e-mail: y.opanashenko@journ.sumdu.edu.ua

У статті розглянуто новинний контент на релігійну тематику інтернет-ресурсів Сумської, Харківської, Луганської та Донецької областей. Проаналізовано публікації сайтів «Панорама», «Слобідський край», «Первая полоса» та «62.ua». Мета дослідження – з'ясувати сучасний стан і тенденції висвітлення релігійних конфліктів у мас-медійному середовищі та зміни підходів до теми національних регіональних медіа до і під час широкомасштабної війни. Для досягнення результатів проведено аналіз матеріалів на дотримання повноти інформації, демонстрацію різних точок зору, наявність надлишкової емоційності, жанрову різноманітність. На основі емпіричних спостережень визначено, що до повномасштабної війни контент із релігійною складовою здебільшого створювали з інформаційною та розважальною метою. Виявлено, що під час вторгнення Росії в Україну вектор жанрів змістився до новин, зріс рівень мови ворожнечі, є тенденція до ігнорування важливих релігійних тем і повної відмови від неї.

Ключові слова: медіа, конфлікт, релігійний конфлікт, церква, віросповідання, інформаційний простір.

SPECIFICS AND TRENDS OF COVERAGE OF RELIGIOUS CONFLICTS IN THE MEDIA ENVIRONMENT

The article examines news content on religious topics of Internet resources of the Sumy, Kharkiv, Luhansk and Donetsk regions. The publications of the sites «Panorama», «Slobidskyi kraj», «Pervaya polosa» and «62.ua» were analyzed. The purpose of the study is to find out the current state and trends in the coverage of religious conflicts in the mass media environment. To investigate how Ukrainian local media changed their approach to the topic in the period in the period of war. To achieve the results, we analyzed the materials to ensure completeness of information, demonstration of different points of view, presence of excessive emotionality, genre diversity. Based on empirical observations, it was determined that before the full-scale war, content with a religious component was mostly created for informational and entertainment purposes. It was revealed that during the invasion of Russia into Ukraine, the vector of genres shifted exclusively to news, the level of hate speech increased, there is a tendency to ignore important religious topics and completely reject them.

Key words: media, conflict, religious conflict, church, religion, information space.

Вступ. У часи сильних потрясінь люди відчувають гостру необхідність бачити виважену й збалансовану картину подій. Це заспокоює, дає почуття контролю над своїм життям. В українському суспільстві існує підвищений інтерес до тематики релігії, адже дві третин громадян вважають себе віруючими. За даними дослідження Центру Разумкова: «... українське суспільство демонструє досить високий рівень релігійності: зокрема, станом на кінець 2010 р., порівняно з 2000 р., число громадян, які визнають себе віруючими, зросло з 58 % до 71 %. Надалі, впродовж 2010–2020рр. частка віруючих серед дорослих громадян України становила

в середньому 70 %. Згідно з дослідженням, більшість опитаних ідентифікують себе з православ'ям, в 2021 році цей показник сягав 60 %. [1].

Оскільки війна, розв'язана Росією проти України, має в тому числі виражений релігійний аспект, важливо дослідити, як змінювався підхід вітчизняних регіональних медіа до висвітлення вказаної тематики до та під час широкомасштабної війни. Зважаючи на рівень релігійності українського суспільства, дослідження допоможе виявити можливий дисбаланс у висвітленні цієї теми, окреслить загальні тенденції та закономірності її опрацювання журналістами північно-східного регіону України.

Серед дослідників цієї теми необхідно згадати професорку А. Бойко, яка першою серед науковців у пострадянський час зробила «видимою» тему релігійної журналістики України та ввела в науковий обіг понад 200 періодичних церковних видань. Науковиця досліджувала питання релігії та політики в медіа та особливості сприйняття інформації молодіжною аудиторією, аналізувала релігійну пропаганду під час «гібридної війни». Питання медіа та міжконфесійних конфліктів аналізувала також О. Гоцур. Дослідниця зокрема виокремила проблему нерівномірності частоти появи у регіональних та всеукраїнських виданнях публікацій на тему міжконфесійних конфліктів. На відсутність в друкованих виданнях глибоких, продуманих і всебічних матеріалів на релігійну тематику вказувала також дослідниця Ю. Комінко. Специфіку роботи журналістів з релігійною інформацією вивчав І. Скленар. Низку матеріалів ознайомчого, інформаційного та рекомендаційного характеру на цю тему опублікувало інтернет-видання «Детектор медіа».

Мета статті – з'ясувати сучасний стан і тенденції висвітлення релігійних конфліктів у масмедійному середовищі.

Об'єктом дослідження є новинний контент українських інтернет-ресурсів Сумської, Харківської, Луганської та Донецької областей «Панорама», «Слобідський край», «Первая полоса» та «62.ua». *Предметом* – загальна тенденція подання інформації на релігійну тематику, ознаки конфліктності, тональність заголовкових комплексів й текстів, лексичні особливості, повнота й збалансованість інформації, відповідність журналістським стандартам.

Методи дослідження. У ході роботи було використано комплекс методів наукових досліджень. Основним є контент-аналіз медіапублікацій на релігійну тематику. За його допомогою отримали різносторонню інформацію про процеси, що відбуваються в інформаційному середовищі. Аналізуючи матеріали, застосовували також метод порівняння, що допоміг виявити особливості подачі інформації на тему релігії окремими медіа-ресурсами, системний підхід – для визначення основних тенденцій та метод узагальнення – для формування висновків та пропозицій.

Результати й обговорення. Людство почало конфліктувати відтоді, коли почалася боротьба за існування між видами. Нині дослідники розрізняють соціальні конфлікти за видами: етнічні, політичні, міждержавні, ідеологічні, релігійні, мовні тощо.

Л. Котлова вважає, що переживаючи конфлікт, думки й почуття людини значно відрізняються від тих, що панують в її свідомості зазвичай. Нерідко особа цього навіть не розуміє. «Ці зміни, як правило, не усвідомлюються самою людиною і мають закономірності: підвищення рівня емоційної збудженості та напруги; зниження здатності до адекватного опрацювання інформації; підвищення рівня навіювання і, відповідно, зменшення ступеня критичного ставлення до себе, до конфліктуючих; пригнічення раціональних способів регуляції поведінки та почуття відповідальності за свої вчинки; відчуття власної сили, могутності та анонімності своїх дій, своєї особистості» [2].

В епоху інформації людство зіштовхнулося з ситуацією, коли виявилось: те, що відбувається насправді, не завжди коректно відображене в просторі, який формують медіаресурси. На думку О. Граматій, «...майже жодний конфлікт у сучасному суспільстві не виникає і не завершується без участі ЗМІ. Нині відбувається глобальна битва за інтерпретацію реальності» [3].

Висвітлюючи конфліктні ситуації, журналісти зазвичай спираються на професійні етичні стандарти, а це: баланс думок і точок зору, достовірність, відокремлення фактів від коментарів, точність, повнота, оперативність [4]. Втім, нерідко працівники медіа найчастіше обирають останній пункт, нехтуючи іншими важливими складовими списку. Тому реципієнт отримує інформацію, опубліковану заради інформації, а не заради розуміння глибини конфлікту, його істинних причин і способів вирішення.

Однією з основних ролей преси є різнобічна демонстрація конфліктів, особливо такого чутливого для українців, як релігійний. «Принципово важливо для медіа виявляти ті аспекти конфліктності, що є продуктивними для суспільного життя, й повною мірою показувати їх. Розгляд у ЗМІ таких параметрів конфлікту, як причини виникнення та погляди конфліктуючих сторін, є обов'язковим для об'єктивного висвітлення конфліктних процесів» [5].

Відсутність жанрової різноманітності, розбалансованість, неповнота подачі інформації про різні види протистоянь, у тому числі релігійні, чинить шкідливий вплив на маси й навіть може посилити невдоволення. Коли не розставлені всі крапки над «і», виникають чутки й плітки, до них додаються стереотипізація й навішування ярликів. У молодих людей тим часом можуть складатися уявлення про далекі вирішення конфліктних ситуацій, які будуть далекі від конструктиву. До того ж юне покоління прагне до нових форматів подачі інформації, їм подобаються публікації, які здатні розповісти просто про складне і які є візуально привабливими.

Професорка А. Бойко теж вважає, що аудиторія потребує об'єктивної і повної інформації, а не тих відомостей, які викривлюють реальність. Молодіжна аудиторія не сприймає подання інформації у формі монологу та іронічно переосмислює медіаповідомлення, які, на її погляд, не відповідають вимогам часу. У своєму дослідженні науковиця також доходить висновку, що в медіатизованій аудиторії, яка сприймає інформацію з усіх ЗМІ, склався мозаїчний, викривлений і дещо суперечливий образ релігії у суспільному процесі [6].

Ще у 2006 році дослідниця Ю. Комінко, аналізуючи публікації українських друкованих видань на тему релігії, відзначила, що вони становлять досить вузький жанровий діапазон. Це були короткі інформаційні повідомлення, аналітичні статті, які часом траплялися в тижневиках, вкрай рідко були інтерв'ю. Журналісти публікували також фотофакти – зображення споруд духовного значення, але лише зазначаючи назви та місця їхнього розташування. Дослідниця визначила: «У публікаціях про релігійне життя України можна виділити два типи матеріалів. Перший – матеріали інформаційно-довідкового характеру: про християнських святих та святі місця, церковні приписи та настанови (пости, таїнства, заповіді), релігійні свята, звичаї та обряди, пов'язані з сакраментальними уявленнями народу. Другий – огляди релігійних подій, аналітика, присвячена внутрішньоцерковному життю, діяльності окремих релігійних організацій та діячів» [7].

Нині на українському медійному ринку спостерігається схожа ситуація. Втім тепер релігійна тематика тісно переплітається з темою війни. У парі з нею повідомлення, що містять релігійний аспект, сприймаються реципієнтами гостріше, ніж інші.

Варто зазначити, що в історії держави був період, коли кількість публікацій різних жанрів на релігійну тематику різко зросла — це вручення томосу про автокефалію Православної Церкви України. «Саме автокефалія ПЦУ стала тією історичною подією, яка змінила церковно-релігійний ландшафт держави. По-перше, на внутрішній арені томос зняв усі маски з православних церковних лідерів та злакмусував суспільну думку щодо власної Української Православної Церкви, без приставок МП чи КП. По-друге, у геополітичному контексті подія засвідчила, наскільки внутрішня українська церковно-релігійна сфера життєво важлива для Росії», — зазначає дослідниця О. Гоцур [8]. У 2019 році у своєму дослідженні вона дійшла наступного висновку: «Проблематику міжконфесійних конфліктів медіа висвітлюють з позицій концептів боротьба за майно, УПЦ МП як російська зброя, інспірація, взаємовтручання держави та Церкви, національний дух, томос».

З початком широкомасштабного вторгнення з об'єктивних причин загострився релігійний конфлікт між Православною Церквою України та Українською Православною Церквою Московського Патріархату. На це перш за все вказує збільшення кількості повідомлень про вбивства священнослужителів ПЦУ, руйнування релігійних споруд російською армією. Кардинально змінилася й риторика самого духовенства. У їхніх висловлюваннях з'явилася безапеляційність, категоричність, а загальне слово «агресор» отримало конкретну національність та імена. Тож, які зміни відбулися у висвітленні теми релігії? Розглянемо на прикладах місцевих інтернет видань північно-східного регіону України.

Нами проаналізовано новинний контент видань Сумської, Харківської, Луганської та Донецької областей, а саме інтернет-ресурси «Панорама», «Слобідський край» «Первая полоса» та «62.ua». Моніторинг проводився з 1.01.2022 до 30.06.2022, часовий проміжок з найбільшими релігійними святами в Україні — Різдво та Великдень. Це дозволило нам дослідити характер публікацій до повномасштабного вторгнення Росії в Україну та як змінювалася релігійна риторика в медіа на початку великої війни.

Отже, за вказаний період на сайтах видань північно-східного регіону опубліковано 31 матеріал так чи інакше пов'язаних з релігією. Умовно їх можна поділити на публікації суто релігійної тематики з ознаками конфлікту та інформаційні публікації. До першої групи віднесли контент, що насамперед містить експресивну лексику, згадки про війну, повідомлення про вбивства, обстріли, провокації. До другої — публікації інформаційного та розважального характеру.

Розглянемо кожен медіаресурс детальніше. Очевидно, редакція сумського сайту **«Панорама»** серед своєї аудиторії має чимало православних християн. У розділі «новини» є вітання від духовенства: «Різдвяне послання архієпископа Сумського і Охтирського Мефодія». Текст опублікований повністю, під інформаційні жанри його не трансформували. Вітання з Різдрвом традиційно переплітається з біблійними сюжетами та має згадки про війну в східній частині України: «...вітаю всіх, хто знаходиться в горнілі війни з агресором, та волонтерів і людей, що захищають сьогодні Вітчизну будь-якими доступними способами». Вживаючи слово «агресор», архієпископ не вказує, хто саме ним є. Автор послання поіменно вітає керівництво області та міста: «... щиро вітаю Голову Сумської обласної державної адміністрації Д. Живицького та Голів районних державних адміністрацій, Голову Сумської обласної Ради В. М. Федорченка та Голів районних, селищних та Голів ОТГ, Сумського міського Голову О. М. Лисенка...» [9].

У березні, вже під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну, на сайті опублікували «Офіційну заяву Сумської єпархії УПЦ». На відміну від попереднього послання, вона створена у форматі новини, містить у собі конкретні наративи

й ім'я, причетного до поглиблення релігійного конфлікту: «...про припинення молитовного поминання Патріарха Московського і всея Русі Кирила» [10]. Далі духовенство чітко пояснює свою позицію: «Священнослужителі вважають, що їх сукупність визначає загальну позицію Патріарха Кирила щодо війни в Україні, розпочатої Російською Федерацією по відношенню до суверенної Української Держави та українського народу». Безапеляційність заяви підтверджують відповідною лексикою: «Священнослужителі категорично проти такої позиції...», «У церковній практиці це крайня міра нагадування про тяжкі наслідки зазначеної позиції».

Інший матеріал «Релігійні громади Сумщини хочуть приєднатися до ПЦУ» свідчить про загострення релігійного конфлікту. У тексті основного повідомлення є інформація, що 10 релігійних громад на Сумщині виявили бажання перейти від Української православної церкви (Московського патріархату) до Православної церкви України. Зазначено також, що про це повідомив архієрей Сумської єпархії ПЦУ Мефодій. Для підтвердження чи спростування цієї інформації журналісти звернулися до прес-секретаря Сумської єпархії Української православної Церкви, який зазначив, що такої інформації у нього немає, але група духовенства сумської Єпархії УПЦ підготувала лист, аби скликати помісний собор і ставити питання про надання автокефального статусу УПЦ. Далі журналісти розповідають, про що йдеться в листі та хто його підписав, а також згадують законопроект № 7213, спрямований на заборону церков з центром в Росії. Чи й справді 10 релігійних громад на Сумщині в той період прагнули приєднатися до ПЦУ, читач так і не дізнається. Інформацію про цей факт надавали й спростовували дві зацікавлені сторони, жодного коментаря, хоча б анонімного, від реальної релігійної громади про бажання приєднатися до ПЦУ журналісти не надали. Отже, в заголовку використано неправдиву інформацію, адже читач у новині не знаходить підтвержень цього факту.

На сайті «Панорама» є тексти, що містять корисну інформацію, наприклад: «На Сумщині не проводитимуть нічних пасхальних богослужінь», де роз'яснюють, у чому причина такого рішення, яким чином відбуватимуться Великодні богослужіння та як планують організувати освячення пасок. У новині є інформація і для парафіян ПЦУ, і для парафіян УПЦ. Корисну інформацію також містить новина «Як зустрічатимуть Великдень мешканці Сумщини».

На сайті Харківської області «Слобідський край» за вказаний період опубліковано дещо більше матеріалів – 11. І це враховуючи те, що у роботі редакції через повномасштабну війну з 25.02 до 07.03 була перерва. Офіційні зведення та корисну інформацію редакція публікувала на сторінках у соціальних мережах.

Протягом січня-лютого публікації «Слобідського краю» на релігійну тематику мали розважальний характер: «На Харківщині пройде щорічний Вертеп-Фест», «Хода колядників та пісні: як на Харківщині проходить Вертеп-Фест 2022». Також журналісти публікували корисну інформацію для вірян: «Свято Водохреще: де і як безпечно зануритися в ополонку в Харківській області», «Де в Харкові на Водохреще можна освятити воду. Графік».

За проаналізований нами період на сайті не з'явилося жодного матеріалу, який би пояснював позицію Харківської єпархії УПЦ щодо інтервенції Росії в Україну. Хоча до моменту повномасштабного вторгнення видання балансувало між вірянками ПЦУ та УПЦ. Наприклад, графіки освячення води на Водохреще оприлюднювали для двох конфесій.

Перша новина воєнного часу, присвячена релігійній тематиці – «Окупанти спотворили храм у Дергачах». З інформації, оприлюдненої на сайті, відомо, що «...

були серйозно пошкоджені будівлі храму». Оцінити масштаби руйнувань дозволяють фотографії, яких у тексті три [12].

Більше інформації про руйнування храму знаходимо в рубриці «Хронограф». Текст сформований на основі історичних відомостей про церкву Різдва Пресвятої Богородиці в Дергачах. У фіналі журналісти детальніше розкривають характер пошкодження: «...вбиті вікна уламками снарядів, пошкоджені стіни та церковне начиння, але найбільше від обстрілу постраждали будівлі іконної лавки та недільної школи» [13].

Інші публікації «Слобідського краю» на релігійну тематику містять корисну та застережну інформацію: «У Харківській області на Великдень можливі провокації», «Харків'ян закликають не ходити на кладовища під час великодніх свят», «Первомайська громада готується до Великодня: де можна буде освятити паски». Яким був Великдень під час воєнного стану – дізнаємося з публікації з мінімальною кількістю тексту «Як на Харківщині Великдень святкували».

Найбільшу кількість текстів релігійної тематики за вказаний період опублікували на донецькому сайті «62.ua» – 13.

За два місяці до повномасштабної війни на донецькому інтернет-ресурсі з'явилося дві новини, пов'язані з релігією, а точніше з колядками: «Колядуйте степенно: прогноз погоди на Донбасі» та «В Краматорське учителя випустили атмосферне відео с рождественской колядкой». Це говорить про цікавість жителів цього регіону до давньої української традиції, яку нині пов'язують з християнством.

Перша публікація воєнного часу, яка розкриває існування релігійного конфлікту між двома країнами, – «Ми вважали вас батьком, але ви виявилися гіршим за вітчима»: священники УПЦ МП закликали Онуфрія вийти з РПЦ». Гострий, безапеляційний заголовок підкріплено цитатами: «Я припиняю поминати ваше ім'я за богослужінням у нашому храмі. Це моя відповідь на ваше мовчання під час війни Росії з Україною та потурання у всьому президентові Росії Путіну, що й призвело до цієї війни», – сказав один із кліриків» [14].

Упродовж наступних тижнів сайт «62.ua» публікував новини, які демонструють, що на території України точиться релігійна війна: «Російські літаки бомбили Святогірську Лавру: у монастирі знаходилось 520 біженців, 200 з яких діти», «На Донеччині росіяни вбили священника ПЦУ», «Росіяни розбомбили Георгієвський скит Свято-Успенської Святогірської лаври», «При обстрілі рашистами Святогірської Лаври загинули двоє монахів та черниця», «Після обстрілу окупантів загорівся історичний Всіхсвятський скит Святогірської Лаври».

У кількох інформаційних повідомленнях наголошено, що воєнні злочини росіяни вчинили саме на Великдень, свято, яке християни східного обряду вважають найголовнішим: «У Великдень окупанти на Донеччині вбили двох дітей», «Зеленський: росіяни зробили Великдень червоним від крові українців», «На Донеччині на Великдень російські снаряди вбили п'ятеро людей: серед них двоє дітей».

Спостерігаємо, що під час війни у публікаціях релігійної тематики присутня мова ворожнечі та емоційності: «...недооцінюють нелюдську жорстокість росіян», «Головне – зупинити орду».

На початку травня 2022 року увага суспільства була прикута до долі воїнів полку «Азов», які перебували на «Азовсталі». Один з аспектів, який цікавив українців – можливість вплинути на долю людей, що перебувають у смертельній небезпеці через релігійні інституції та вище духовенство. Так, сайт «62.ua» опублікував новину «Папа Франциск зустрівся із дружинами захисників Маріуполя». У новині є посилання на всеукраїнські та світові видання, емоційні коментарі дружин за-

хисників Маріуполя, нагадування про те, що на початку травня Папа Франциск закликав відкрити евакуацію людей з Маріуполя, але не назвав агресора [15].

Загалом, бачимо, що релігійні діячі доволі обережні у висловлюваннях, часто використовують слово «агресор», однак не конкретизують, хто він. Як ми вже зазначали вище, схожа ситуація зчитувалася з «Послання архієпископа Сумського і Охтирського Мефодія», опублікованого на сайті «Панорама».

Ми також проаналізували новинний контент сайту Луганської області «Первая Полоса». У роботі видання через повномасштабну війну з 27.02 по 11.05. була перева. Жодної новини, пов'язаної з темою релігії, на сайті опубліковано не було.

Отже, за вказаний період у виданнях північно-східного регіону було опубліковано 31 матеріал на релігійну тематику. Переважали тексти з ознаками конфлікту – 18. Найбільше їх на донецькому сайті «62.ua» – 11. Новин інформаційно-розважального характеру сайти опублікували 13, вони стосувалися погоди на релігійні свята, містили графіки Великодніх богослужінь, освячення води, перестороги щодо святкування Великодня під час воєнного стану.

Висновки та перспективи. Напередодні повномасштабної війни матеріали на релігійну тематику на сторінках проаналізованих нами інтернет-ресурсів переважно мали інформаційний та розважальний характер. Досліджуючи контент довоєнного періоду нами було виявлено приклад публікації Різдвяного привітання представника вищого духовенства Сумщини на сумському. Текст було опубліковано повністю, із збереженням граматичних помилок та з переліком прізвищ керівників області, яким висловлює подяку архієпископ. Такий формат подання інформації є традиційним для офіційних сайтів, та не для суспільно-політичного інформаційного ресурсу. Текст помітно вибивається із загальної концепції інтернет-видання, що може негативно відбитися на довірі читачів до редакції в цілому. Втім, це єдиний матеріал в межах нашого дослідження, в якому є згадки про війну в східній частині України, опублікований до повномасштабної війни.

Під час широкомасштабного вторгнення Росії в Україні помітно зріс градус напруги в публікаціях на релігійну тематику. У матеріалах з'явилася мова ворожечі, емоційності та безапеляційності. Загострення релігійного конфлікту між представниками УПЦ та ПЦУ також зчитується із заголовків та з цитат, використаних журналістами. Є випадки, коли журналісти використовують неперевірену інформацію, що є прямим порушенням журналістських стандартів. Тим самим вони розпалюють конфлікт між вірянами, породжуючи чутки й плітки, а це неприпустимо, особливо під час війни.

Помітна тенденція редакцій інформаційних ресурсів до ігнорування важливих релігійних тем. Так, ресурс, який балансував між парафіянами ПЦУ та УПЦ до великої війни, під час повномасштабної мовчав про офіційну позицію своєї єпархії. «Недосказаність» в інформаційному полі, особливо в кризових ситуаціях, призводять до невдоволень в суспільстві й до так званих «зрадницьких» настроїв.

Очевидно, що агресія нашого противника має релігійну складову, що підтверджують повідомлення про руйнування храмів і скитів, вбивства священиків ПЦУ. Питання потребує подальшого вивчення та створення на основі висновків дослідження базових рекомендацій для фахівців із журналістики.

1. Особливості релігійного і церковно-релігійного самовизначення громадян України: Тенденції 2000-2021 рр. Інформаційні матеріали. Razumkov centre. Київ. 2021. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_Religiya.pdf

2. Котлова О. Формування конфліктологічної компетентності студентів як чинника їх особистісного розвитку. Наука і освіта: Психологія. № 5. 2014. С. 162-168. URL : http://eprints.zu.edu.ua/13662/1/Kotlova_2014.pdf

3. Граматій О. Конфліктологічний менеджмент мас-медіа в сучасному українському соціумі. Україна. Конфлікт, трансформація, інтеграція, Вармінсько-Мазурські Університет в Ольштині, Ольштин-Львів. 2016. С. 203-216. URL : <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/5776073c-c7bd-4cdb-b93a-4b0b11e440ec/content>

4. Курята Н. Сучасні стандарти професійної журналістики. Інститут масової інформації. 2021. URL : <https://imi.org.ua/monitorings/suchasni-standarty-profesijnoi-zhurnalistyky-i42512>

5. Гарматій О. Особливості медіавідображення конфліктності. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Журналістські науки*. № 1. С. 23-29. 2017. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16107/harmatiy.pdf>

6. Бойко А. Релігія і політика в медіа: Особливості сприйняття інформації молодіною аудиторією. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2013. Вип. 3. С. 307-319.

7. Комінко Ю. Релігійна тематика на сторінках провідних загальнонаціональних видань. Наукові записки ін-ту журналістики. 2006. Т. 22. С. 69-74. URL : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1455>

8. Гоцур О. Медіа і міжконфесійні конфлікти: Проблематика, концепції і візії. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Журналістські науки*. № 4. 2020. С. 11-17. URL : https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21671/4_1.pdf

9. Різдваєне послання архієпископа Сумського і Охтирського Мефодія. 2022. URL : <https://rama.com.ua/rizdvyane-poslannya-arhiyepiskopa-sumskogo-i-ohyirskogo-mefodiya/>

10. Офіційна заява Сумської єпархії УПЦ. 2022. URL : <https://rama.com.ua/257958-2/>

11. Релігійні громади Сумщини хочуть приєднатися до ПЦУ. 2022. URL : <https://rama.com.ua/259280-2/>

12. Окупанти спотворили храм у Дергачах. 2022. URL : <https://www.slk.kh.ua/oblast-online/dergaci/okupanti-spotvorili-hram-u-dergacah.html>

13. Знищена краса: церква Різдва Пресвятої Богородиці в Дергачах. 2022. URL : <https://www.slk.kh.ua/news/khronograf/znisena-krasa-cerkva-rizdva-presvatoi-bogorodici-v-dergacah.html>

14. Ми вважали вас батьком, але ви виявилися гіршим за вітчима»: священники УПЦ МП закликали Онуфрія вийти з РПЦ. 2022. URL : <https://www.62.ua/news/3341595/mi-vvazali-vas-batkom-ale-vi-viavilisa-girsim-za-vitcima-svasenniki-upc-mp-zaklikali-onufriya-vijti-z-rpc>

15. Папа Франциск зустрівся із друзинами захисників Маріуполя. 2022. URL : <https://www.62.ua/news/3387068/papa-francisk-zustrivsa-iz-druzinami-zahisnikiv-mariupola>

1. Peculiarities of religious and church-religious self-determination of citizens of Ukraine: Trends 2000-2021. Informational materials. Razumkov centre. Kyiv. 2021, available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_Religiya.pdf

2. Kotlova, O. (2014), Formation of conflict competence of students as a factor of their personal development. *Science and education. Psychology*, vol. 5, pp. 162-168, available at: http://eprints.zu.edu.ua/13662/1/Kotlova_2014.pdf

3. Hramatiy, O. (2016), «Conflict management of mass media in modern Ukrainian society», in Syhidus K., Horbach O., Mostitska D., Kotovich V. (Eds.), *Ukraine. Conflict, transformation, integration, Warmian-Masurian University in Olsztyn, Olsztyn-Lviv, December 2015*, “Soroka” publishing house, pp. 203-216, available at: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/5776073c-c7bd-4cdb-b93a-4b0b11e440ec/content>

4. Kuryata, N. (2021), Modern standards of professional journalism. Institute of mass information, available at: <https://imi.org.ua/monitorings/suchasni-standarty-profesijnoi-zhurnalistyky-i42512>

5. Harmatiy, O. (2017), The peculiarities of conflicts representation in mass media. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Journalistic sciences*, vol. 1, pp. 23-29, available at: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/apr/16107/harmatiy.pdf>

6. Boyko, A. (2013), Religion and politics in the media: Peculiarities of information perception by a young audience. *Proceedings of the Research Institute of Press Studie*, vol. 3, pp. 307-319.

7. Kominko, Yu. (2006), Religious topics on the pages of leading national publications. *Scientific notes of the Institute of Journalism*, T. 22, pp. 69-74. available at: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1455>

8. Hotsur, O. (2020), Media and inter-confessional conflicts: the problem, concepts and visions. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: «Journalistic sciences»*, vol. 4, pp. 11-17, available at: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2020/may/21671/4_1.pdf

9. Christmas message of Archbishop Methodius of Sumy and Okhtyr. 2022, available at: <https://rama.com.ua/rizdvyane-poslannya-arhiyepiskopa-sumskogo-i-ohtirskogo-mefodiya/>
10. Official statement of the Sumy Diocese of the UOC. 2022, available at: <https://rama.com.ua/257958-2/>
11. Religious communities of Sumy Oblast want to join the OCU. 2022, available at: <https://rama.com.ua/259280-2/>
12. The occupiers disfigured the church in Dergachy. 2022, available at: <https://www.slk.kh.ua/oblast-online/dergaci/okupanti-spotvorili-hram-u-dergacah.html>
13. Destroyed beauty: the Church of the Nativity of the Holy Virgin in Dergachy. 2022, available at: <https://www.slk.kh.ua/news/khronograf/znisena-krasa-cerkva-rizdva-presvatoi-bogorodici-v-dergacah.html>
14. We considered you a father, but you turned out to be worse than a stepfather.» UOC-MP priests urged Onufry to leave the Russian Orthodox Church. 2022, available at: <https://www.62.ua/news/3341595/mi-vvazali-vas-batkom-ale-vi-viavilisa-girsim-za-vitcima-svasenniki-upc-mp-zaklika-li-onufria-vijti-z-rpc>
15. Pope Francis met with the wives of the defenders of Mariupol. 2022, available at: <https://www.62.ua/news/3387068/papa-francisk-zustrivsa-iz-druzinami-zahisnikiv-mariupola>

UDC 007 : 304 : 070

SPECIFICS AND TRENDS OF COVERAGE OF RELIGIOUS CONFLICTS IN THE MEDIA ENVIRONMENT

Opanasenko Yulia, PhD student,

Sumy State University, 2, Rymskoho-Korsakova St., Sumy, 40007, Ukraine, e-mail: y.opanasenko@journ.sumdu.edu.ua

ORCID – <https://orcid.org/0009-0003-1317-2987>

Introduction. In times of great upheaval, people feel an urgent need to see a measured and balanced picture of events. It soothes, gives a sense of control over one's life. In Ukrainian society, there is an increased interest in the topic of religion, because two-thirds of citizens consider themselves believers. Considering such a high percentage of believers in Ukraine, representatives of the mass media sector cannot and should not avoid the topic of religion, especially when it comes to conflict situations.

Relevance of the study. Since the war waged by Russia against Ukraine also has a pronounced religious aspect, it is relevant to investigate how the approach of domestic regional media to covering the specified topic changed before and during the large-scale war.

Methodology. The research used such methods as content analysis, the comparison method, the systematic approach, and the generalization method. To achieve the results, the content of the publications of the Sumy, Kharkiv, Luhansk and Donetsk regions, namely the Internet resources "Panorama", "Slobidskyi kray", "Pervaya polosa" and "62.ua" were analyzed. Monitoring was carried out from 01.01.2022 to 06.30.2022.

Results. Analysis of the content of online publications of the North-Eastern region revealed that on the eve of a full-scale war, materials on religious topics were mostly informative and entertaining in nature. During a full-scale war, the choice of genres shifted exclusively to news. Journalists did not use new formats that would interest young people, either before or during the war. During the large-scale invasion of Russia in Ukraine, the degree of tension in publications on the specified topic increased significantly. Hate speech, emotionalism and irrevocability appeared in the materials. The tonality of the headlines and quotes of the headlines and quotes in the news speaks of the aggravation of the religious conflict between representatives of the Ukrainian Orthodox Church and the Orthodox Church of Ukraine. There are cases when jour-

nalists use unverified information, which is a direct violation of journalistic standards. There is a noticeable tendency to ignore important religious topics.

Conclusions. A promising direction for further research can be a comparative analysis of coverage of religious topics in other regions of Ukraine. It will help to form a general picture of its presentation before and during the full-scale war in Ukraine. Based on the results of these studies, it is possible to formulate basic recommendations for journalists.

Key words: *media, conflict, religious conflict, church, religion, information space.*

Стаття надійшла до редакції 15.02.2023